

12. Lorategiak eta hiri-parkeak II

1. XIX. mende bukaeran lorategia publikora ireki zen. Industria iraultzaren ondorioz parkeak hiri handien birika gisa ulertzen hasi ziren. Adibidea: Londresko erret-parkeak, hasieran erregeen aisialdigune gisa eginak (ehizarako, batez ere), baina geroago publikora irekiak. *Regent's Park* (200 ha) eta *Hyde Park* (140 ha). Bartzelonako Güell parkean (17 ha), parke ingeles moduan pentsatua zegoena, antzerako aldaketa eman zen, publikora 1926an ireki zelarik, eraikitzen bukatu eta 12 urtera (hasieran 60 etxebizitzetako urbanizazioa egin behar zen, baina promozioak ez zuen arrakastarik izan, 3 partzela bakarrik saldu bait ziren).
2. Mugimendu Modernoaren lorategia planeta osoa da. Le Corbusierrek naturaren gainean ezartzen du bere etxea (Adibideak: *Savoye* etxea, 1929, eta *Unite d'Habitation*, 1947). Horrek arazo argia dauka: kalerik gabeko hiri irekian beti sartzen da eraikin bat gehiago (garapenkeriak, hain zuzen, Mugimendu Modernoa hil du). Beste proiektu batzuetan etxebizitza bakoitzari lorategi bat eskeintzen saiatzen da, terrazan (*lorategi eskegia: Esprit-Nouveau* pabiloia eta *Inmueble-Villa* etxe-irla, 1922) ala estalkian (*estalki-lorategia: Beistegi* etxea, Paris, 1930). Le Corbusierren paisaia-idea: naturako edertasuna gizakiaren arkitektura-uztarritik gozatzen da.
3. Lorategi posmodernoak: Aldirietako lorategi pribatu eta isolatua (hiritar bakoitzak bere etxea du, bere lorategiarekin). 1950-60 bitartean AEBetan 20 miloi pertsonak hirietatik aldirietara ihes egin zuen. Kasurik ezagunena Levittown izan zen, Pennsylvanian, William Levitt sustatzaile eta eraikitzaileak 1952an eraikia, 17.000 sendibakarreko etxebizitza isolatuekin. Hasieran arau bereziak zeuden: ezin zuten hesirik jarri, ezin zuten arropa lehortzera kanpoaldean jarri igandeetan eta beltzek debekatua zuten etxerik erostea (bost urte geroago joan zen bizitzera lehen bikote beltza).
4. Lorategi garaikidea aldirietan ere agertzen da, baina *sprawl* edo hiri sakabanatuaren testuinguruan (hiri-sarerik gabeko hirian).
  - Biolentzia izugarri hazi da aldirietan. Horrekiko beldurrak hazkunde forma berria ekarri du: auzune itxia edo hesitua. Arau propioekin (galerazita egon daiteke espaloietatik kanpo ibiltzea, bandera bat jartzea, etxea kolore “itsusi” batez margotzea edo bizikleta kanpoan aparkatzea), polizia bereziarekin, sarrera bakarrarekin...
  - Auzune hesituaren kokagunerik preziatuena irla da. Babesagatik ere, zirkunferentziarako joera du, horrek azalerarik handiena ixten duelako gutxieneko perimetroarekin. Adibideak: “Isa Luna” (proiektua), Valentzia; Dubaiko irla artifizialak (eraikitzen).
  - Lorategi berriak 18 zulo ditu: golf-zelaia, alegia. Izan ere, modan jartzen ari da auzune hesituak golf zelai baten inguruan garatzea. Horrela, Erdi Aroan hiriblduak elizaren inguruan antolatzen baziren, auzune hesituak golf-clubaren inguruan egituratzen dira. Hiritarraren estatusa ez du diruak ematen (denak dira klase ertain edo goi klasekoak), *handicap* mailak baizik. Adibidea: Floridako golf-auzuneak.